

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการอธิบายถึงกระบวนการพัฒนาเด็กเล็กที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามนโยบาย กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการซึ่งการที่จะทำให้เด็กได้มีโอกาสเติบโตอย่างมีคุณภาพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาเด็กขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีสุขภาพและพัฒนาการดี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองซึ่งทำการศึกษาบริบทของชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งขณะเลิกการประกวด ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กจังหวัดแพร่ประจำปี พ.ศ. 2539 ในฐานะที่เป็นกระบวนการพัฒนาเด็กเล็กอย่างเป็นองค์รวม

กลุ่มที่ศึกษาในการเก็บข้อมูล ได้แก่

1. เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. ผู้ดูแลเด็กเล็ก
3. หน่วยงานภาครัฐ 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ มหาดไทย สาธารณสุข ศึกษาธิการ และเกษตรและสหกรณ์
4. กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน องค์กรเอกชน กลุ่มอาสาสมัคร
5. ผู้ปกครองเด็กและผู้ให้ข้อมูลของชุมชน

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมครบถ้วนทั้งกระบวนการและสามารถอธิบายได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะทำการวิจัยไว้อย่าง

กว้าง ๆ ในลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มศึกษา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล และแบบสังเกตลักษณะศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1. แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กเล็ก เนื้อหาประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปด้านสังคม เศรษฐกิจ การปฏิบัติงาน การเข้ามาทำหน้าที่ผู้ดูแลเด็ก ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

2. แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก เนื้อหาประกอบด้วย นโยบายการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากรและวิชาการ การประสานงาน การนิเทศติดตาม ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

3. แบบสัมภาษณ์ กรรมการ องค์กรเอกชน กลุ่มอาสาสมัคร เนื้อหาประกอบด้วย การรับรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บทบาทของกรรมการ ความพึงพอใจในการทำงาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

4. แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กและผู้ให้ข้อมูลของชุมชน เนื้อหาประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ด้านสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม ความพึงพอใจในการใช้บริการปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

5. แบบสังเกตและแบบบันทึกสุขภาพเด็กเล็ก เนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ภาวะโภชนาการ พัฒนาการ การตรวจสุขภาพ การเจ็บป่วย

6. แบบสังเกตลักษณะศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื้อหาประกอบด้วย สภาพอาคารบริเวณ การจัดตกแต่งศูนย์ ความสะอาด การเก็บอุปกรณ์ของใช้ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมภายในศูนย์ ลักษณะเด็กเล็กที่ใช้บริการศูนย์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์ระดับลึก (Indepth Interview) ทำการสัมภาษณ์ตามแบบกึ่งมีโครงสร้าง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. การสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดหรือผู้รู้ข้อมูลของการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก (Key Informant Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

3. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก และการอบรมเลี้ยงดู

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภาคสนามตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัย โดยมีขั้นตอนในการเข้าหากลุ่มศึกษาดังนี้

1. เสนอโครงการวิจัยต่อนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแพร่ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการวิจัยในพื้นที่ และขอความร่วมมือทางคณาจารย์บุคคลและอุปกรณ์บางอย่าง
2. ประสานงานและชี้แจงโครงการวิจัย ตลอดจนแนวทางการดำเนินงาน วิธีการดำเนินงาน แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตำบล และองค์กรชุมชนในพื้นที่ที่ทำการวิจัย
3. ดำเนินการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือน มีนาคม-สิงหาคม 2540 โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
4. เก็บข้อมูลด้านสุขภาพของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการตรวจสุขภาพ ตรวจพัฒนาการและการสังเกตพฤติกรรมตามกลุ่มอายุ
5. เก็บข้อมูลด้านกระบวนการพัฒนาการเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กและบริบทของชุมชน จากผู้ดูแลเด็ก องค์กรภาครัฐ 4 กระทรวงหลัก คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน องค์กรเอกชนกลุ่มอาสาสมัคร ผู้ปกครองเด็กและผู้ให้ข้อมูลของชุมชน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก แบบกึ่งมีโครงสร้างตามกลุ่มตัวอย่าง ในเวลา 1 เดือน

ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคย เพื่อศึกษาพฤติกรรมของเด็กเล็ก ซึ่งเป็นเป็นไปตามเกณฑ์ของพัฒนาการเด็กปกติในกลุ่มอายุต่าง ๆ โดยการเยี่ยมบ้านและร่วมกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้เกิดความไว้วางใจ และเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กเล็กในครอบครัวและชุมชนได้อีกด้วย

การจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกต การดำเนินกิจกรรมทุกครั้งผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้ จำแนกข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาเด็กที่ได้มาแล้ว และยังขาดหายประเด็นใดไปบ้าง แล้วทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ เช่น บุคคลในครอบครัว ผู้รู้ในชุมชน การจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัยทำควบคู่กันไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลในภาคสนาม เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงมากที่สุด ทำการเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงว่าครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย และสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ถ้ามีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ก็

สามารถย้อนกลับเข้าไปเก็บข้อมูล บางส่วนได้อีกรวมแล้วผู้วิจัยใช้เวลาในภาคสนามตั้งแต่ เดือนมีนาคม ถึงกันยายน 2540 รวม 7 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปข้อความจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่พบเห็น แล้วทำการวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลในภาคสนามทุกครั้ง การตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการเยี่ยมติดตามที่บ้านแล้วนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องของเหตุและผล ในแต่ละประเด็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของข้อมูลในแต่ละช่วง นำมาสรุปประมวลผลแต่ละประเด็นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้น ว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วนแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย